

Co zrobić, aby Polska stała się gospodarczym tygrysem Europy?

Sebastian Wiczorek

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Finanse i Rachunkowość

studia stacjonarne II stopnia, I rok

WPROWADZENIE

Początek przewracającego się domina systemu finansowego rozpoczął się symbolicznym upadkiem Lehman Brothers 15 września 2008 roku. Siła oraz rozpiętość tego uderzenia związane były z jednoczesnym wystąpieniem kryzysu na rynku bankowym oraz walutowym. Spowodowało to drastyczny spadek dynamiki PKB w większości wysokorozwiniętych gospodarkach, które znacząco zwolniły, a nawet wpadły w głęboką recesję. Pomimo zawirowań na światowych rynkach finansowych Polski wzrost gospodarczy znacząco wyróżniał się na tle Unii Europejskiej¹.

Kraj nad Wisłą, jako jedyny w roku następującym w rok po upadku słynnego amerykańskiego banku zanotował dodatnią dynamikę PKB w UE. Wielokrotnie padało określenie "zielonej wyspy". Dlaczego więc polska gospodarka osiągająca takie wyniki nie otrzymała przydomka "europejskiego tygrysa gospodarczego"? Potrzeba czegoś więcej niż relatywnie dobrych wyników w stosunku do pogrążonej w problemach strefy euro.

Celem niniejszej pracy jest ukazanie szeregu działań na rzecz długookresowego wzrostu gospodarczego, który pozwoliłby Polsce stać się gospodarczym "tygrysem" Europy. Pracę tę można traktować jako wstęp do dyskusji na temat zmian, które mogłyby przyczynić się do wejścia Polski na wyższą trajektorię rozwoju gospodarczego.

Pierwszy rozdział skupia się na składowych sukcesu ekonomicznego. Analiza sukcesu innych krajów może zaowocować implementacją korzystnych rozwiązań na rodzimy grunt. Drugi rozdział ukazuje obecny stan gospodarki oraz wpływ otoczenia na ekspansję gospodarczą. Kolejny rozdział, będący fundamentem tego szkicu określa pożądane kierunki na rzecz rozwoju polskiej gospodarki. Wyodrębnia on kilka "kamieni milowych", które zdaniem autora są niezbędne, aby polska gospodarka określana była "gospodarczym tygrysem Europy". Ostatni, czwarty rozdział zawiera wnioski oraz podsumowanie niniejszej pracy.

1. PRZYCZYNY SUKCESU GOSPODARCZEGO

Większość literatury przedmiotu definiuje pojęcie "tygrys gospodarczy" jako kraj, którego dynamika PKB w dłuższym okresie (kilkunastoletnim) jest zdecydowanie wyższa od tego, jaki uzyskują inne gospodarki w regionie². Niewątpliwie do najpopularniejszych przypadków w historii należy *casus* "tygrysów azjatyckich" (Singapur, Hong Kong, Korea Południowa, Tajwan). W latach 1960-1995 realny wzrost gospodarczy *per capita* w tych

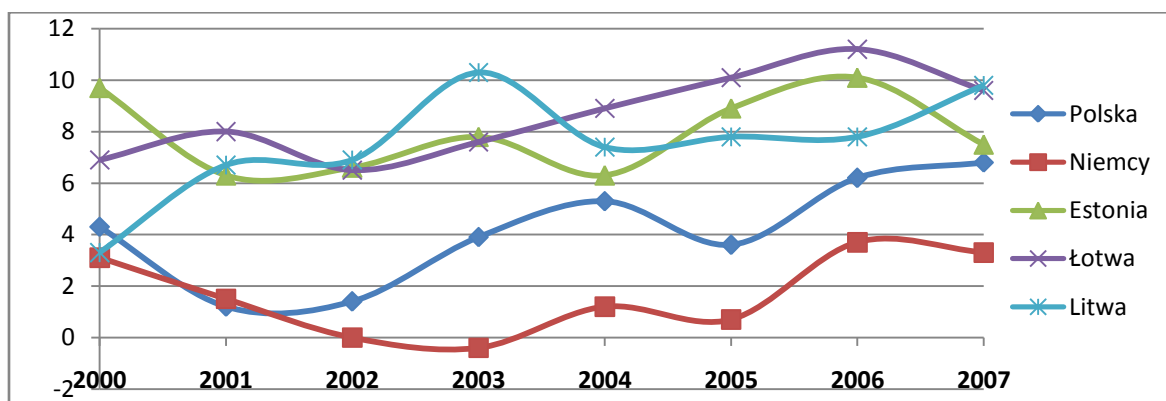
¹ Największa rozpiętość zauważalna jest w 2009 roku, gdzie dynamika PKB Polski wynosiła 1,6% w porównaniu z -4,3% dla Unii Europejskiej (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>)

² Zob. Murphy A.E., *The "Celtic Tiger" - An Analysis of Ireland's Economic Growth Performance*, EUI Working Papers, Italy, April 2000.

krajach rósł około 6% rocznie³. Do kolejnych, nieosamotnionych przykładów sukcesu gospodarczego, można zaliczyć⁴: kraje skandynawskie, w tym Szwecję (od połowy XX w.), Japonię od rewolucji Meiji (w 1868 roku) do końca lat 80', Irlandię w latach 90' XX wieku, Chiny od późnych lat siedemdziesiątych oraz kraje bałtyckie od 2000 roku.

Jak można zauważyć są to kraje odmienne kulturowo, przyrodniczo, politycznie oraz geograficznie kraje. Pomimo to można wyodrębnić pewne cechy charakterystyczne, które w różnym stopniu oraz natężeniu przyczyniły się do ekonomicznego boomu. Należą do nich przede wszystkim takie czynniki jak⁵: (1) zdrowe finanse państwa, (2) stabilne i egzekwowalne prawo, (3) proste i niskie podatki - ograniczone wydatki państwa, (4) stabilny pieniądz, (5) otwarta gospodarka, (6) silna konkurencja w gospodarce, (7) własność prywatna, (8) swoboda przedsiębiorczości. Osiągnięcie takich elementów oznacza racjonalne państwo, ograniczone w swoim działaniu, które umożliwia sprawne działanie gospodarki wolnorynkowej w ramach prostego i sprawiedliwego państwa prawa.

Rys. 1 Dynamika PKB w wybranych krajach w latach 2000 - 2007

Źródło: Opracowane na podstawie <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, <http://data.worldbank.org/>

Ze wszystkich wymienionych przypadków "tygrysów gospodarczych" niewątpliwie najbliżej Polsce do krajów bałtyckich (Estonia, Litwa i Łotwa). Przed "pęknięciem bańki" na rynku nieruchomości w USA wzrost gospodarczy w tych krajach przewyższał nawet 10%. Towarzystwo temu gwałtowne załamanie dynamiki PKB podczas kryzysu gospodarczego, jednakże według prognoz na 2013 rok wiodą one prym w rozwoju gospodarczym w UE⁶. Uwidacznia to siłę gospodarek bałtyckich i potwierdza słuszność otrzymanego określenia.

³ Barro R.J., *The East Asian Tiger have plenty to roar about*, Business Week, April 1998, s. 24.

⁴ Balcerowicz L., *Sukcesy i porażki w rozwoju gospodarczym - lekcje i doświadczenia*, Prezentacja podczas konferencji pt. "Polska: wygrać wyścig o inwestorów i miejsca pracy", Warszawa grudzień 2003, s. 5.

⁵ Ibidem, s. 9.

⁶ Estonia - 4,0%, Łotwa - 4,1% Litwa - 3,6%; zob. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

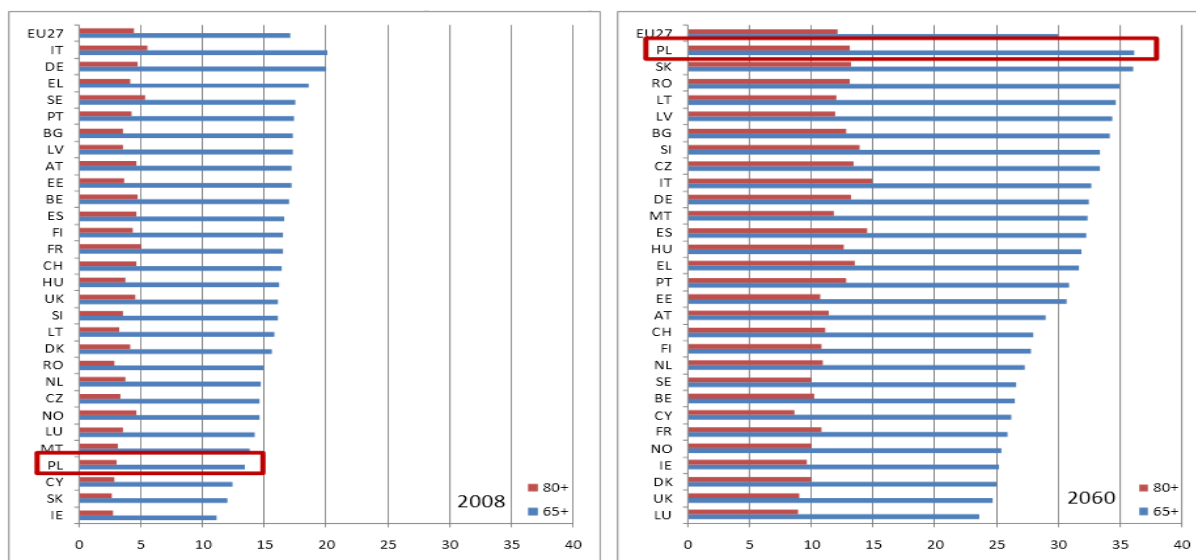
2. OTOCZENIE POLSKIEJ EKSPANSJI GOSPODARCZEJ

Średnioroczny wzrost gospodarczy w latach 1990-2011 w Polsce wynosił 3,2%. Wyłączając pierwsze dwa lata, które były jedynymi ujemnymi, otrzymamy dynamikę PKB na poziomie 4,45%⁷. Polska gospodarka, rozwijająca się w takim tempie przez kolejną dekadę miałaby szansę istotnie zmniejszyć różnicę, dzielącą ją do zachodnich gospodarek.

Patrząc na obecną sytuację i najbliższe prognozy na starym kontynencie, kontynuując tę średnioroczną dynamikę z lat 1992-2011 Polska znacznie odstawałaby od swoich partnerów w UE i mogłaby dołączyć do "bałtyckich tygrysów". Jednakże obecne prognozy OECD, Banku Światowego oraz KE pokazują Polskę w świetle umiarkowanego wzrostu.

Wybór, przed którym stoi Polska jest prosty: reformy gospodarcze oraz gruntowna przebudowa niektórych filarów gospodarki albo podzielenie losu krajów PIIGS⁸ w dłuższym okresie. W obecnym momencie dla Polski warunki głębokich reform są o wiele korzystniejsze, niż to może być w najbliższych latach. Ma to wiele przyczyn, najważniejsze z nich to struktura demograficzna, dotacje z Unii Europejskiej oraz limity na CO². Starzenie się polskiego społeczeństwa jest nieuniknione. Obecnie plasujemy się na początku rankingów, jako kraj relatywnie młody, z niewielkim udziałem osób starszych.

Rys. 2 Udział osób starszych i najstarszych w populacji krajów UE27 oraz Norwegii i Szwajcarii w latach 2008-2060

Źródło: Abramowska-Kmon A., *Zmiany modelu rodziny a zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze dla osób starszych*, praca doktorska, ISD, KAE, SGH, Warszawa 2011.

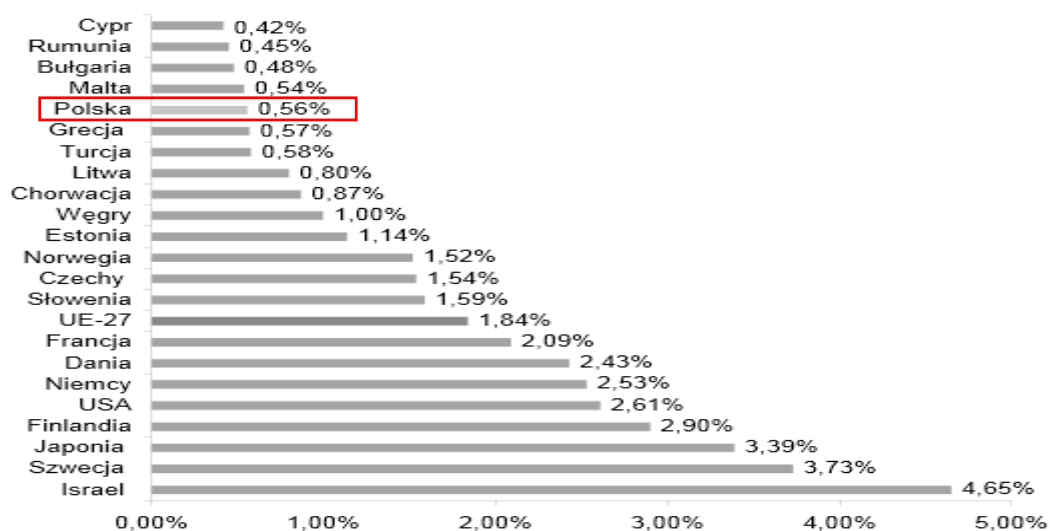
⁷ <http://www.stat.gov.pl/gus>

⁸ PIIGS pochodzi od pierwszych liter zadłużonych państw Portugal, Italy, Ireland, Greece, Spain.

Jak wynika z prognoz na najbliższe 50 lat tendencja ma się diametralnie zmienić i Polska stanie się państwem z największą ilością osób w wieku poprodukcyjnym, co będzie miało istotne znaczenie dla finansów publicznych, gospodarki oraz społeczeństwa.

Minister rozwoju regionalnego, Elżbieta Bieńkowska uważa, że obecny budżet UE będzie prawdopodobnie ostatnim tak korzystnym dla Polski. W nowej perspektywie finansowej z pewnością więcej pieniędzy przeznaczonych będzie na innowacje, a mniej na budowę infrastruktury⁹. Pomimo dotacji w rankingach innowacyjności tworzonych przez Światowe Forum Ekonomiczne Polska na przestrzeni 2006-2012 roku spadła z 44. na 63. miejsce¹⁰. Dodatkowo można przywołać ranking "2012 EU Industrial R&D Investment Scoreboard" obejmujący 1500 przedsiębiorstw, które odpowiadają prawie 90% światowych wydatków w dziedzinie R+D. W raporcie nie znajduje się żadne polskie przedsiębiorstwo.

Rys. 3 Nakłady na działalność B+R, jako procent wydatków w odniesieniu do PKB w Polsce na tle wybranych państw, w 2008 r.

Źródło: *A more research-intensive and integrated European Research Area. Science, Technology and Competitiveness key figures report 20082009, European Commission, Luxembourg 2008, s. 24.*

Warto zwrócić uwagę, że Polski PKB w ujęciu nominalnym jest znacząco mniejszy od takich krajów jak Niemcy, Dania czy Francja. Pomimo tego w ujęciu procentowym wydatki na B+R w Polsce w odniesieniu do produktu krajowego brutto są o wiele niższe. To pokazuje przepaść, nie tylko pod względem wartości relatywnych, ale przede wszystkim absolutnych.

Tak, jak w przypadku łatwości prowadzenia biznesu, tak też porównując nakłady na

⁹ <http://www.rynekinfrastruktury.pl/arttykul/93/1/bienkowska-w-przyszlym-roku-wiecej-pieniedzy-na-innowacje-mniej-na-drogi.html>

¹⁰ <http://www.weforum.org/reports>

działalność B+R Polska plasuje się daleko za krajami bałtyckimi. Raport Doing Business¹¹, opracowywany przez Bank Światowy, zawiera ranking państw pod względem łatwości prowadzenia interesów. W opracowaniu Polska zajmuje 55 miejsce, Estonia 21, Litwa 27 oraz Łotwa 25. To pokazuje, jaka jest przestrzeń i ile jeszcze można zrobić, aby wejść na ścieżkę ekspansji gospodarczej.

Ostatnim negatywnym bodźcem w najbliższych latach mogą być limity na emisję dwutlenku węgla. Wprowadzenie takich rozwiązań przez KE może odbić się na cenie energii elektrycznej, a to z pewnością odbije się na całej gospodarce. Istotnym elementem są więc zmiany strukturalne w polskiej energetyce pozwalające dostosować się do restrykcyjnych wymogów UE przez wykorzystanie większych zasobów energii ze źródeł odnawialnych, jak również inwestycje w innowacje ograniczające pobór energii – są to zmiany niezwykle istotne dla utrzymania konkurencyjności polskich przedsiębiorstw. Uwzględniając wszystkie te okoliczności wydaje się, iż najlepszy moment na fundamentalne zmiany jest właśnie teraz.

3. DZIAŁANIA NA RZECZ WZROSTU GOSPODARCZEGO

Przygotowanie odpowiednich rekomendacji dotyczących prorozwojowych rozwiązań systemowych powinno zostać poprzedzone dokładną analizą obszarów, które są "kulą u nogi" obecnej gospodarki. Ze względu na ograniczony charakter pracy wiele równie istotnych zmian zostanie tylko zwięźle przedstawionych. Natomiast szerszej dyskusji zostaną poddane najistotniejsze kwestie z punktu widzenia autora. Główne działania powinny zostać skierowane na takie obszary jak: (1) rynek pracy, (2) innowacyjność, (3) finanse publiczne, (4) małe i średnie przedsiębiorstwa. Zostaną one obszerniej opisane w kolejnych punktach.

Oprócz tych fundamentalnych kierunków zmian, równie ważne zmiany powinny dokonać się w takich aspektach jak: (1) prawo polskie oraz implementacja prawa unijnego, (2) system podatkowy, (3) system emerytalny, (4) administracja publiczna, (5) interwencjonizm oraz fiskalizm państwa, (6) prywatyzacja, (7) związki zawodowe, (8) polityka gospodarcza, (9) polityka prokreacyjna, (9) system edukacji i szkolnictwa wyższego, (10) podniesienie poziomu edukacji ekonomicznej wśród społeczeństwa. Ze względu na ich ścisłe związki z głównymi obszarami pracy, będą one włączane w poszczególne punkty. Sukces wejścia polski na trajektoria "tygrysięgo" wzrostu gospodarczego byłby możliwy tylko w przypadku zmian na wielu płaszczyznach.

¹¹ <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2013>

RYNEK PRACY

Na koniec 2012 roku stopa bezrobocia w Polsce wynosiła 13,4% i rośnie nieprzerwanie od 2008 roku, kiedy wynosiła 9,5%¹². Działania dążące do spadku bezrobocia oraz uelastycznienia rynku pracy powinny skupiać się na zróżnicowaniu płacy minimalnej, która w obecnym momencie wpływa negatywnie na regiony słabiej zurbanizowane, gdzie koszty życia są niższe. Uelastycznienie form zatrudnienia oraz zwiększenie dostępności żłobków i przedszkoli pozwoliłoby przede wszystkim kobietom godzić obowiązki rodzinne oraz zawodowe.

Usprawnieniu powinny ulec urzędy pracy, które precyzyjniej łączyłyby umiejętności kandydatów z wymaganiami stawianymi przez pracodawców. Korzystnym działaniem byłoby zlikwidowanie przywilejów emerytalnych, które ograniczają aktywność zawodową. Wiązałoby się to ze zmianami w służbach mundurowych oraz zamknięciem KRUS dla nowych członków oraz objęciem obecnie najlepiej zarabiających rolników składkami ZUS i podatkiem PIT¹³. Zmniejszeniu powinien ulec klin podatkowy, którego cechuje mała progresja - wskaźniki klina dla najmniej i najwięcej zarabiających są prawie tak samo wysokie. Wiązałoby się to również ze zredukowaniem obciążeń pracy, zaś ciężar opodatkowania powinien zostać przeniesiony na konsumpcję.

Do tego należałoby dodać uszczuplenie zasiłków dla bezrobotnych, które znacząco zmniejszają chęć podjęcia pracy przez osoby niepracujące. Ograniczenie stopy fiskalizacji przez niektórych ekspertów w długim okresie silniej wpływa na stopę bezrobocia niż klin podatkowy, który stanowi tylko część podatków¹⁴. Pozytywne oddziaływanie na rynek pracy oraz stopę bezrobocia z pewnością miałyby zwiększenie mobilności wśród pracowników oraz wyeliminowanie barier biurokratycznych, które stanowią istotny "hamulec" do rozwoju szeroko rozumianej przedsiębiorczości.

INNOWACYJNOŚĆ

Według teorii ekonomii postęp technologiczny i innowacje są kluczowe dla rozwoju gospodarczego¹⁵. Badania empiryczne krajów rozwiniętych pokazują, że środki wydane na

¹² http://www.stat.gov.pl/gus/5840_677_PLK_HTML.htm

¹³ Łaszek A., *Jak zwiększyć zatrudnienie, oszczędności narodowe oraz tempo wzrostu produktywności w Polsce?*, Analiza FOR, No. 22, Warszawa, 2012, s. 4.

¹⁴ Zob. Bukowski M., Kowal P., Lewandowski P., Zawistowski J., *Struktura i poziom wydatków i dochodów sektora finansów publicznych a sytuacja na rynku pracy*, NBP, Warszawa 2005.

¹⁵ Solow R.M., *Technical change and the aggregate production function*, Review of Economics and Statistics, Vol. 39(3), str. 312-320.

działalność badawczo-rozwojową oraz innowacje prowadzą do wzrostu gospodarczego¹⁶ skutkując podniesieniem dynamiki produktywności¹⁷. Rozwiązania zwiększające potencjał polskiej gospodarki powinny być poczynione na kilku płaszczyznach.

Pierwszym z nich jest proinwestycyjne podejście państwa, związane nie tylko z przeznaczeniem większych kwot, ale również wydatkowaniem ich mądrzej oraz ambitniej. Z pewnością obopólne korzyści przyniosłoby większe powiązanie instytucji badawczych oraz uczelni wyższych z realną gospodarką. Pozwoliłoby to przenieść korzystne rozwiązania dla biznesu, a z drugiej weryfikowało naukową wiedzę w praktyce.

Właściwym rozwiązaniem byłoby również otwarcie granic państwa na kapitał zagraniczny, przy jednoczesnym wspieraniu potencjału krajowego, zachęcanie inwestorów do lokowania swoich ośrodków badawczych. Ważnym krokiem byłoby zwiększenie nakładów na edukację, granty badawcze, wspieranie młodych oraz zdolnych. Zmiany w prawie powinny tworzyć przyjazne środowisko dla inwestorów.

Wsparcie inicjatyw inwestycyjnych nie tylko finansowo, ale również medialnie tworzyłoby odpowiedni "klimat" korzystny dla regionu oraz całej gospodarki. Kolejne działania powinny obejmować zacieśnianie więzi z innymi ośrodkami badawczymi, wymianę wiedzy *know-how*, współpracę polskich naukowców przy projektach europejskich. To wszystko powinno zaowocować zwiększeniem ilości placówek badawczo-rozwojowych oraz promowaniem rozwiązań innowacyjnych jako tych, które są fundamentem długookresowej konkurencyjności.

MAŁE I ŚREDNIE PRZEDSIĘBIORSTWA

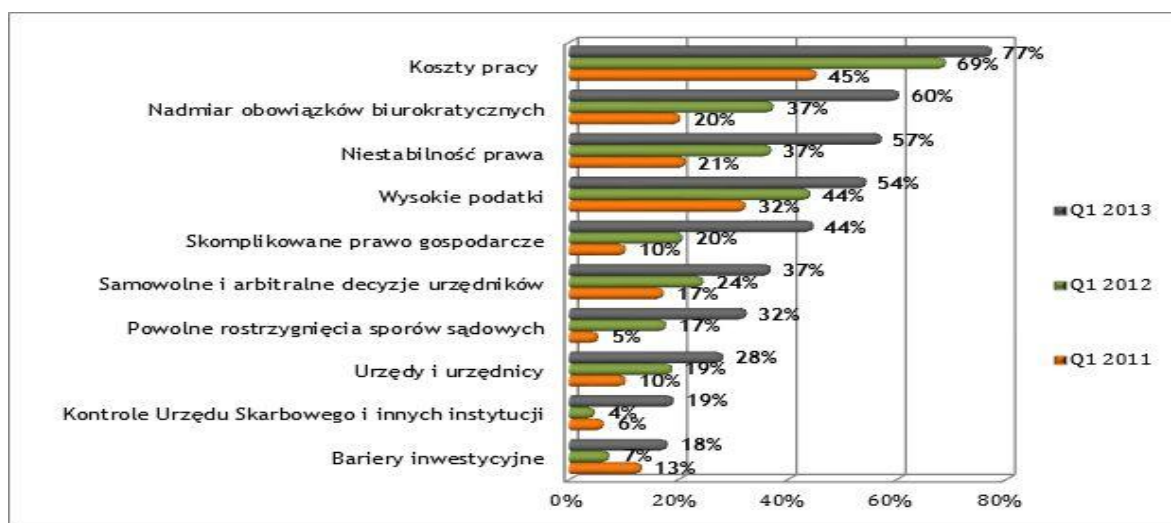
Małe i średnie firmy w Polsce stanowią 99,8% wszystkich firm w Polsce, tworząc 3/4 miejsc pracy oraz 67% PKB¹⁸. Tak więc są one "motorem napędowym" polskiej gospodarki, to one powinny przyczynić się w znaczącym stopniu do zwiększenia potencjału oraz zwiększenia wzrostu gospodarczego. Doprowadzenie do takiego stanu rzeczy wymaga likwidacji barier, które utrudniają zakładanie, prowadzenie oraz zamykanie własnej działalności gospodarczej. Działania powinny zostać skierowane w te rejony, które mają największą wagę dla przedsiębiorców.

¹⁶ Zob. Cameron G., *Innovation and Economic Growth*, Discussion Paper No.277, Centre for Economic Performance, LSE, February 1996.

¹⁷ Zob. Khan M., Luintel K.B., *Sources of Knowledge and Productivity: How Robust is the Relationship?*, STI Working Paper 2006-6, OECD, Paris.

¹⁸ <http://zpp.net.pl/pl/Aktualnosci/GWALTOWNY-WZROST-NIEZADOWOLENIA-PRZEDSIEBIORCOW>

Rys. 4 Największe przeszkody w prowadzeniu firmy oczami przedsiębiorców

Źródło: Badanie przeprowadzone przez Dom Badawczy Maison na reprezentatywnej próbie przedsiębiorców z sektora MSP. Total N=576 (w styczniu 2013). Metoda: CAWI.

Duża część tych składowych łączy się z rozwiązaniami, które powinny zostać podjęte w celu zwiększenia efektywności na rynku pracy. Jak można zauważyć największym obciążeniem dla przedsiębiorców są zbyt duże koszty pracy, nadmierna biurokracja, niestabilność prawa oraz wysokie podatki. Kompletne rozwiązania z tych zakresów opisane są przez PKPP Lewiatan - Czarna Lista Barrier dla rozwoju przedsiębiorczości 2012, Polskie Flexicurity - propozycje założeń do zmian prawnych¹⁹ oraz Związek Przedsiębiorców i Pracodawców - Wybrane zmiany w polskim prawie dotyczącym przedsiębiorców, Główne bariery rozwoju przedsiębiorczości²⁰.

Zmiany systemu podatkowego powinny obejmować uproszczenie procedur, zmniejszenie kosztów pracy oraz powinny cechować się większą "przyjaznością". Znacznym ułatwieniem byłoby również usprawnienie sądownictwa oraz zwiększenie roli różnych form łagodzenia konfliktów pomiędzy firmami, np. mediacji.

FINANSE PUBLICZNE

Na pierwszy plan wysuwa się ograniczenie deficytu finansów publicznych oraz dążenie do wyeliminowania deficytu budżetowego w kolejnych latach. Zatrudnienie w administracji publicznej w latach 2008-2012 wzrosło o około 16,6 tys. etatów²¹.

¹⁹ <http://pkpplewiatan.pl/>

²⁰ <http://zpp.net.pl/pl/Materialy>

²¹ Chłodziński M., Brosz K., Wipler P., *Zatrudnienie w administracji rządowej - dynamika i koszty*, Fundacja Republikańska, wrzesień 2012, s. 14.

Podobna, zbyt duża ilość urzędników, znajduje się w różnych jednostkach sektora terytorialnego. Większość działań, które zostały podjęte na przestrzeni ostatnich lat, została wymierzona w stronę dochodową poprzez zwiększenie wpływów. Jednak pomimo tych działań w każdym z tych okresów Polska notuje deficyt budżetowy. Wynika to z zaniedbania strony wydatkowej. Budżet staje się coraz bardziej "rozдутy". Dużym wyzwaniem jest ograniczenie strony wydatkowej oraz wcześniej wspomnianej administracji. Należałoby również zlikwidować część resortów, zmniejszyć ilość posłów oraz senatorów.

Pakiet reform uzdrawiających finanse publiczne, oprócz wyżej wspomnianych zmian powinien obejmować ²² : (1) przyspieszenie prywatyzacji, (2) dokończenie reformy emerytalnej, (3) zmiany w systemie ubezpieczeń społecznych przyczyniające się do wzrostu podaży pracy, (4) ograniczenie innych wydatków publicznych, (5) proefektywnościowe uproszczenie podatków, likwidacja lub ograniczanie ulg podatkowych, (6) wzrost pozostałych dochodów finansów publicznych.

4. WNOSKI I ZAKOŃCZENIE

Oprócz tych fundamentalnych zmian działania powinny zostać podjęte również we wcześniej wspomnianych dziedzinach. Ważny aspekt sprawnego państwa stanowi proste, przejrzyste oraz zrozumiałe dla wszystkich prawo. Towarzyszyć powinno temu długookresowa strategia budowy silnego ekonomicznie państwa. Otoczenie gospodarcze oraz polityczne jest korzystniejsze niż pod koniec lat 90'. Zastosowano wtedy "terapię szokową", fundamentalne zmiany - skok w kierunku gospodarki wolnorynkowej.

Teraz nie trzeba "skakać", aby osiągnąć sukces, należy podejmować zdecydowane kroki, z którymi nie można zwlekać. Gruntowne zmiany powinny dotyczyć przede wszystkim uelastycznienia rynku pracy, zwiększenia innowacyjności, ułatwienia prowadzenia biznesu oraz konsolidacji finansów publicznych. Powinny towarzyszyć im zmiany na płaszczyźnie prawa, systemu podatkowego, systemu emerytalnego oraz w wielu innych, wcześniej wspomnianych dziedzinach.

Wszystko to jest w zasięgu ręki, potrzeba jedynie działań, których skutki odbiją się pozytywnie na gospodarce. Duża część tych aktywności nie jest poprawna politycznie, jednak taka okazja może się już nie powtórzyć. Z każdym dniem opór oraz koszty tych zmian będą większe. Zmarnowanie tej okazji w obecnym momencie może przekreślić polskie szanse na uzyskanie miana "gospodarczego tygrysa Europy", a na to chyba nas nie stać.

²² Kalina L., Łaszek A., Rzońca A., Wojciechowski W., *Jak przyspieszyć wzrost gospodarczy, uzdrowić finanse publiczne i dalej budować II filar emerytalny?*, Raport FOR, Warszawa 2011, s. 9.

BIBLIOGRAFIA

1. Abramowska-Kmon A., *Zmiany modelu rodziny a zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze dla osób starszych*, praca doktorska, ISD, KAE, SGH, Warszawa 2011.
2. A more research-intensive and integrated European Research Area. Science, Technology and Competitiveness key figures report 20082009, European Commission, Luxembourg 2008.
3. Balcerowicz L., *Sukcesy i porażki w rozwoju gospodarczym - lekcje i doświadczenia*, Prezentacja podczas konferencji pt. "Polska: wygrać wyścig o inwestorów i miejsca pracy", Warszawa grudzień 2003.
4. Barro R.J., *The East Asian Tiger have plenty to roar about*, Business Week, April 1998
5. Bukowski M., Kowal P., Lewandowski P., Zawistowski J., *Struktura i poziom wydatków i dochodów sektora finansów publicznych a sytuacja na rynku pracy*, NBP, Warszawa 2005.
6. Cameron G., *Innovation and Economic Growth*, Discussion Paper No.277, Centre for Economic Performance, LSE, February 1996.
7. Chludziński M., Brosz K., Wipler P., *Zatrudnienie w administracji rządowej - dynamika i koszty*, Fundacja Republikańska, wrzesień 2012.
8. Kalina L., Łaszek A., Rzońca A., Wojciechowski W., *Jak przyspieszyć wzrost gospodarczy, uzdrowić finanse publiczne i dalej budować II filar emerytalny?*, Raport FOR, Warszawa 2011
9. Khan M., Luintel K.B., *Sources of Knowledge and Productivity: How Robust is the Relationship?*, STI Working Paper 2006-6, OECD, Paris.
10. Łaszek A., *Jak zwiększyć zatrudnienie, oszczędności narodowe oraz tempo wzrostu produktywności w Polsce?*, Analiza FOR, No. 22, Warszawa, 2012.
11. Murphy A.E., *The "Celtic Tiger" - An Analysis of Ireland's Economic Growth Performance*, EUI Working Papers, Italy, April 2000.
12. Solow R.M., *Technical change and the aggregate production function*, Review of Economics and Statistics, Vol. 39(3).
13. www.data.worldbank.org/
14. www.epp.eurostat.ec.europa.eu
15. www.pkpplewiatan.pl/
16. www.zpp.net.pl/pl/
17. www.doingbusiness.org/
18. www.rynekinfrastruktury.pl/
19. www.stat.gov.pl/gus
20. www.weforum.org/